

Anna Reglińska-Jemioł

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0001-5471-8032

Kulturowy przekaz syreningu – zarys definicji oraz perspektywy dalszych badań tego zjawiska

Streszczenie

Celem artykułu jest zapoznanie odbiorcy z dość nowym i wciąż jeszcze mało opisanym na polskim gruncie zjawiskiem syreningu (rodzajem nurkowania w syrenich ogonach, łączącym sport z formą sztuki i rozrywki). Tekst stanowi przede wszystkim próbę kategoryzacji tematów odnoszących się do narracji kulturowej (głównie medialnej) skupionej wokół tego fenomenu, z uwzględnieniem pojęcia choreografii rozumianej jako element „tekstu widowiskowego” (Patrice Pavis). Idea takiego zestawienia wynika z chęci oglądu punktów przecięcia się widowiskowych praktyk choreograficznych z innymi dziedzinami (sport) w perspektywie komunikacji społecznej i kulturowej. Podstawową metodą badawczą proponowanego dyskursu jest studium przypadku. Holistyczny ogląd syreningu (analiza narracji wiodących syrenich performerek, przegląd fanowskich forów, filmowych dokumentów poświęconych subkulturze *merfolks*) pozwala dostrzec, jak pojemny kulturowo obszar wyznacza współcześnie postać (i kostium) syreny. Stąd też impuls badawczy do postawienia dalszych pytań o miejsce syreningu w polu pojęciowym błękitnej humanistyki.

Słowa kluczowe: syrening, przekaz medialny, komunikacja społeczna, balet, błękitna humanistyka.

Cultural transmission of mermaiding – an outline of the definition and perspectives for further research on this phenomenon

Abstract

The aim of the presented article is to familiarize the reader with the relatively new and still little studied phenomenon of mermaiding (diving in a mermaid tail, an activity that combines sport with a form of art and entertainment) in Polish research. The text is primarily an attempt to categorize topics relating to the cultural narrative (mainly in media) focused around this phenomenon, taking into account the concept of choreography understood as an element of the “spectacle text” (Patrice Pavis). The idea of such a comparison results from the desire to view the points of intersection of show choreographic practices with other fields (sports) from the perspective of social and cultural communication. The basic research method of the proposed discourse is a case study. A holistic view of mermaiding (analysis of narratives of leading mermaid performers, review of fan forums, film documentaries about the merfolk subculture) allows us to see how broad a cultural area is currently defined by the figure (and

costume) of a mermaid. Therefore the research impulse to ask further questions about the place of mermaiding in the conceptual field of blue humanities.

Keywords: mermaiding, media coverage, social communication, ballet, blue humanities.

Odkrywanie fenomenu syreningu

A mermaid's gift is to inspire people to rekindle their relationship to nature, and a way to communicate the environmental issues that face us at this point [...]. The ocean is the birthplace of life on Earth, and if I can be a visual link to inspire other humans who have become disconnected from this amazing world, I feel I have done something worthwhile [...] I think there has been a dreamtime when mermaids were part of our reality. But with the technological age, we've lost touch with that. I'd like to help awaken people to their personal experience of creative play, where the lines of fantasy and reality blend. Being a mermaid is my lifelong expression of joy¹.

Narracja medialna Hannah Fraser (pseudonim artystyczny: Hannah Mermaid), jednej z czołowych postaci współczesnego syreningu, performerki, specjalizującej się w występach w swobodnym nurkowaniu i podwodnych sesjach fotograficznych ze zwierzętami morskimi, eksponuje wyraźnie profil zainteresowań, kulturowy obszar i formy wielokierunkowych działalności społeczności *merfolks*. Podobnie kilkutorowo przebiega transmisja tematów, zagadnień poruszanych na stronach internetowych, blogach czy szerzej w serwisach dedykowanych tej społeczności. Narracja ta pełni funkcję informacyjną: terminy konwentów, zjazdów społeczności syren²; staje się przekazem reklamowym – zapis ofert businessowych (oferowanych pokazów, warsztatów, kursów³, także podwodnego tańca⁴). Ponadto spełnia rolę kompendium praktycznych porad forum kostiumologicznego⁵. Prowadzony tam dialog z odbiorcą wpisuje się w tak

¹ „Dar syreny ma inspirować ludzi do odnowienia ich związku z naturą i jest sposobem na nagłaśnianie problemów środowiska naturalnego, wyzwani – przed którymi w tym momencie stoimy [...]. Ocean jest miejscem narodzin życia na Ziemi i jeśli mogę być wizualnym łącznikiem, mogącym zainspirować innych ludzi, którzy oddalili się od tego wyjątkowego świata, mam poczucie, że robię coś wartościowego [...]. Myślę, że był taki mityczny czas, kiedy syreny były częścią naszej rzeczywistości. Jednak wraz z nastaniem ery technologii straciłszy z tym kontakt. Chciałabym ludziom pomóc rozbudzić ich zdolność kreatywnej zabawy, w której mieszają się granice fantazji i rzeczywistości. Bycie syreną to mój sposób ekspresji radości na całe życie”. H. Fraser, *Biography*, <https://www.hannahfraser.com/hm/#bio> (dostęp: 30.07.2023). Hannah Fraser jest także zawodową modelką, aktorką, tancerką, aktywistką działającą na rzecz ochrony środowiska wodnego. Przypisywane jest jej ponadto zainicjowanie nowego ruchu – „niezależnych artystek-syren”.

We wszystkich cytatach zachowano pisownię i interpunkcję oryginału, ewentualne wyróżnienia tekstu pochodzą od autorki artykułu. Dla zachowania czytelności narracji – dokonano tłumaczenia na język polski wprowadzonych cytatów w języku angielskim.

² Por. <https://www.mermagic-con.com> (dostęp: 4.09.2023).

³ Por. <https://www.mermaidsinmotion.com> (dostęp: 1.08.2023).

⁴ Por. <https://www.mermaidkat.com> (dostęp: 1.08.2023).

⁵ Por. <https://www.mernetwork.com> (dostęp: 29.06.2023).

ważny dziś społecznie wymiar ruchu ciałopozytywności⁶. Wykreowany w mediach przekaz staje się także dla szerokiego grona fanów podstawowym źródłem wiedzy na temat wyobrażeń syren w dawnej i współczesnej tradycji⁷.

Prymarne znaczenie definicyjne pojęcia syreningu jest związane z określeniem dyscypliny sportu (uprawianego zawodowo i hobbystycznie), polegającej na pływaniu w monopłetwie i syrenim ogonie. Obecnie syrening (inne polskie odpowiedniki angielskiego określenia *mermaiding* to także: syrenkowanie czy nurkowanie w syrenim ogonie) zdobywa coraz większą popularność również na kontynencie europejskim, natomiast jego funkcjonowanie łączy się z rosnącym zapleczem organizacyjnym i infrastrukturą (szkoły, akademie, specjalistyczne kursy, zawody, zjazdy, konwenty, pokazy, przemysł związany z wytwarzaniem syrenich ogonów). W szerszym kontekście zjawisko to charakteryzuje fanowski styl życia oraz kulturę zachowań społeczności *merfolks*. Przyglądając się bliżej medialnemu dyskursowi, który towarzyszy syrenieniu fenomenowi, można dostrzec ponadto pewien wspólny kod tego przekazu. Są to niewątpliwie zachęta do samoakceptacji i motywacja do samorealizacji, otwartość na inność, możliwość przeniesienia się w świat fantazji (pragnienie rozbudzone często przez lata obrazami popularnych produkcji filmowych – *Splash* (1984), *H2O: Just Add Water* (2006), *Aquamarine* (2006) czy wreszcie kultową disnejowską animacją (1989) baśni Hansa Christiana Andersena *Mała syrenka*⁸), dalej wyzwolenie z ograniczeń narzucanych przez normy społeczne, wreszcie zaangażowanie w ochronę środowiska morskiego.

Celem artykułu jest przede wszystkim próba kategoryzacji tematów odnoszących się do narracji kulturowej (głównie medialnej) skupionej wokół zjawiska syreningu, z uwzględnieniem pojęcia choreografii rozumianej jako element „tekstu widowiskowego”⁹. Idea takiego zestawienia wynika z chęci oglądu punktów przecięcia się widowiskowych praktyk choreograficznych z innymi dziedzinami (sport) w perspektywie komunikacji społecznej i kulturowej. Dyskurs ten (zastosowana metoda badawcza – studium przypadku) jest również próbą ujęcia zjawiska syreningu w ramie, którą wyznacza aparatura pojęciowa błękitnej humanistyki. Jak podkreśla Ewelina Jarosz,

⁶ Por. <https://www.societyoffatmermaids.com> (dostęp: 8.09.2023). Także: <https://www.mermaidchemonique.com> (dostęp: 30.06.2023).

⁷ Por. fanowskie komentarze w: https://www.mermaid.fandom.com/wiki/Mermaid_Wiki (dostęp: 7.07.2023).

⁸ Zauważyć warto, że jest to wizja dominująca w pamięci wyobrazeniowej współczesnych odbiorców kultury, wersja uproszczona względem oryginalnej baśni autorstwa Andersena i przede wszystkim z nowym, szczęśliwym zakończeniem. Więcej na ten temat por. M. Wiśniewska, *Sceniczne dzieje jednej syrenki* [w:] *Wokół Andersena. W dwusetną rocznicę urodzin*, red. A. Ciciak, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008. Także D. Misiak, *Syrena a „Mała syrenka”. Oswajanie monstrum* [w:] *Transgresywne monstrum*, red. D. Bastek, M. Fołta, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013.

⁹ P. Pavis, *Słownik terminów teatralnych*, słowo wstępne napisała A. Ubersfeld; przekł., oprac. i uzup. opatrzył S. Świontek, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1998.

[...] początkowo błękitna humanistyka faktycznie skupiała się przede wszystkim na badaniach kulturowych relacji człowieka z morzami i oceanami. Jednak w dialogu z dyskursami posthumanizmu, globalizacji, postkolonializmu, ekofeminizmu, nowego materializmu, studiów środowiskowych czy studiów nad nauką i technologią, a także w związku z rosnącą świadomością kryzysu klimatycznego [...] w drugiej dekadzie nowego milenium [perspektywę badawczą] objęły również zainteresowanie relacjami nie-ludzkimi, więcej-niż-ludzkimi.

Ponadto badaczka wskazuje na ważne miejsce w tej narracji tematu hydro-sztuki, „rozumianej jako narzędzie i medium pośredniczące między nauką, społeczeństwem i aktywizmem”¹⁰. Warto podkreślić, że właśnie w realizacjach performatywnych (Hanna Cormic: *The Mermaid*, 2019 oraz 2020, w syrenich pokazach pływania synchronicznego (przykład działającego od 1947 roku na Florydzie Weeke Wachee Springs State Park), w parateatralnych widowiskach (parada na Coney Island na Brooklynie), podczas *Merlympics* syreni ogon zyskuje bezwzględnie status priorytetowego i kluczowego rekwizytu kulturowej kreacji, w której zdecydowanie promuje się ową wrażliwość na narracje nieantropocentryczne. Andrzej Marzec, dokonując oglądu artystycznych manifestacji oceanu w kinie Heleny Wittmann oraz Lucile Hadžihalilović (podążając tropem badawczym wyznaczonym przez Astridę Neimanis), stawia otwarte pytanie o zmianę wizji świata w perspektywie hydrologicznej (tak bliskiej członkom społeczności *merfolks*)¹¹. Wykorzystane w tekście materiały analizujące fenomen syreningu (narracje wiodących syrenich performerek; zestawienie wybranych fanowskich forów; filmowe dokumenty poświęcone tej subkulturze (*Mermaids*, 2018, serial *MerPeople*, 2023), dają podstawy formułowanego postulatu o dalsze badania na tym polu – właśnie w kontekście dyskursu błękitnej humanistyki. Zdecydowanie uprawomocniony wydaje się głębszy namysł nad miejscem badań syreningu w nurcie studiów nieantropocentrycznych.

Syreni ogon w nowej choreografii

Strój od wieków stanowił upublicznią deklarację identyfikacji z daną warstwą czy grupą społeczeństwa, dziś stał się również nośnikiem subkulturowej afiliacji, a w przypadku społeczności syren atrybutem tożsamościowym. Jak zauważa Halina Witek-Tylczyńska,

¹⁰ E. Jarosz, *Błękitna humanistyka: kultura, sztuka i wspólnota*, „Przegląd Kulturoznawczy” 2021, nr 2, s. 8–9, 12. Więcej por. E. Jarosz, *Medialne reprezentacje podwodnego świata a projekt cyfrowego Archiwum Błękitnej Humanistyki*, „Studia de Cultura” 2021, nr 13, s. 31–47.

¹¹ Autor konkluduje: „wodna, nie-ludzka genealogia rozmywa iluzję indywidualizmu, zwalnia nas tym samym z obowiązku sprawowania niepodzielnej władzy nad światem oraz wprowadza również element tajemnicy związanej z naszym pochodzeniem”. A. Marzec, *Antropocięń. Filozofia i estetyka po końcu świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021, s. 137. Por. *idem*, *Niebieska humanistyka. Materialno-dyskursywne doświadczenie oceanu w kinie współczesnym*, MOCAK, „Forum” 2019, nr 15, s. 60–67.

[ludzie Zachodu] szukają i znajdują różne wersje siebie w przebieralniach [...]. Pragną wyartykułować wyglądem zewnętrznym odrębność „ja”; sporządzają autodefinicję, konstruują siebie za pomocą dostępnych wizualnych środków wyrazu, w jakie szczerze wyposaża ich globalne społeczeństwo konsumpcyjne. Co ważne, produkty wrzucane do koszyka tożsamości nie mają narzuconych znaczeń¹².

Dwoistość natury postaci syreny, której tożsamość zaciera granice pomiędzy lądem i morzem, bytem człowieczym, a ciałem obcym – patroluje otwartości na różnorodność, możliwości przemiany, zrywaniu z utartymi normami czy stereotypowym obrazowaniem.

Włodzimierz Antoniewicz podkreśla na przykład, że sposób portretowania syren w średniowiecznej sztuce wynikał niejako z wymogu „naocznego przedstawienia demona przewrotności [...], którego wierni kościołowi winni się wystrzegać ile mocy”¹³. Zofia Drapella zwraca z kolei uwagę na ewolucję kształtowania się kulturowego wyobrażenia syreny na przestrzeni wieków: od towarzyszących bogini Korze nimf, przez znane z kart Homerowskiej *Odysei* kobiety-ptaki kuszące swym śpiewem zbłąkanych marynarzy, aż po hybrydowy wizerunek kobiet-ryb, który przypisuje się Pliniuszowi¹⁴.

We współczesnej kulturze popularnej kostium (ogon) syreny sprzyja ekspresji wszelkiej niedookreśloności (ciała, ruchu, psychicznej dyspozycji), umożliwiając członkom społeczności *merfolks* egzystencję gdzieś na granicy (zwykłej codzienności, a świata magicznego). Ten zewnętrzny rekwizyt stał się nieodzownym elementem projekcji wnętrza postaci, syreniej charyzmy – „wodnobowości” (jak określają to członkowie syreniej społeczności). „Najlepsza wodnobowość to przedłużenie własnego ja [...] Jest jak dobra czerwona szminka. Nakładam ją przed występem, żeby stać się poprawioną, nieco bardziej efektywną wersją siebie”¹⁵. Jak stwierdza Syrena Sparkles, jedna z głównych bohaterek serialu dokumentalnego *MerPeople* – „bez ogona jestem tylko dziewczyną w peruce i legginsach”¹⁶.

W podwodnej syreniej choreografii liczy się przede wszystkim lekkość ruchu, płynność, wdzięk, wrażenie naturalności, umiejętność budowania iluzji widowiska, w którym widz ma mieć poczucie obcowania z istotą magiczną. Dodajmy, że jest to kod estetyczny tożsamy z estetyką baletu romantycznego. Owa eteryczność rysunku tanecznego, iluzja lotu w ruchu scenicznym, odwieczne marzenie wzbicia się ku górze, stały się dla ciała kobiecego wtedy możliwe do osiągnięcia dzięki wykorzystaniu formy pracy *sur les pointes*. Natomiast z użyciem tej techniki pracy scena zapełniła się istotami pozaziemskimi (sylfidami, willidami, wrózkami i czarodziejkami). W jednej ze scen

¹² H. Witek-Tylczyńska, *Kim jestem/skąd jestem? Czytanie stroju* [w:] *Strój – zwierciadło kultury*, red. M. Furmanik-Kowalska, J. Wasilewska, Wydawnictwo Tako, Warszawa–Toruń 2013, s. 17.

¹³ W. Antoniewicz, *Motywy syreny morskiej w sztuce antyku i średniowiecza* [w:] *Liber Iosepho Kostrzewski octogenario a veneratoribus dicatus*, red. K. Jażdżewski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1968, s. 463.

¹⁴ Z. Drapella, *Od Lewiatana do Jormungandra: rzecz o potworach morskich, ludziach z morza i duchach wód*, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1976.

¹⁵ Serial *MerPeople*, odc. 4, 00:12:43. S. Wade (reż.), *MerPeople*, Netflix 2023.

¹⁶ Serial *MerPeople*, odc. 1, 00:26:18.

dokumentu *Mermaids* (2017) w reżyserii Ali Weinstein możemy zobaczyć zbliżenie fotografii przedstawiającej fragment podwodnego występu w Weeke Wachee¹⁷ – lekcję w klasie dla syren. Na pierwszym planie dostrzec można nauczycielkę, wskazującą hasła zapisane na szkolnej tablicy: „BALLET – GRACE; BODY – BEAUTIFUL; BREATH – CONTROL”¹⁸. W tym kontekście skojarzenia z językiem tańca klasycznego wydają się jednoznaczne.

Zauważalne jest również pewne podobieństwo w kulturze odbioru samego widowiska. W dziewiętnastowiecznych przekazach prasowych bez trudu odnajdujemy odniesienia do wizualnych wrażeń odbiorców, skupiające się na zmysłowych doznaniach wywołanych finezyjnym „wdziękiem” tancerek¹⁹. Podobne podłoże relacji z publicznością jest budowane w podwodnych pokazach i spektaklach z udziałem syren czy komercyjnych eventach w olbrzymich akwariach. W choreograficznej rewii performerzy przykuwają uwagę publiczności (której zza grubych ścian zbiorników nawet dobrze nie widzą) syrenim kostiumem, uwodzą trikami pływackimi, zręcznością popisów, urzekają prostymi gestami, nie zaś emocjonalnym przekazem układów²⁰.

Z kolei „nieporuszony” syreni ogon, funkcjonując jako statyczny element wizualizacji podwodnego świata fantazji, pojawia się w choreografiach masowych, za które można uznać na przykład miejskie parady²¹. W tym przypadku staje się narzędziem komunikacji społecznej, scalającym, zbliżającym daną zbiorowość ludzi o podobnych estetycznych potrzebach i formach ich artystycznej ekspresji (tak jak podczas jednego z większych letnich wydarzeń kulturalnych w Nowym Jorku – parady syren na Coney Island na Brooklynie²²).

¹⁷ Weeke Wachee w języku plemienia Seminole oznacza „wijącą się rzekę”. Bliżej sam podwodny repertuar w Weeke Wachee analizuje Jennifer A. Kokai, wskazując na przykład na realizacje inspirowane dobrze utrwalonymi w przekazie kulturowymi tekstami literackimi (*Alicji w Krainie Czarów* czy *Małej syrenki*). Badaczka przedstawia ponadto, jak w tych widowiskach zmieniał się i kształtował ogólny kulturowy obraz ekosystemów wodnych w Stanach Zjednoczonych na przestrzeni minionego stulecia. J.A. Kokai, *Swim Pretty: Aquatic Spectacles and the Performance of Race, Gender, and Nature (Theater in the Americas)*, Southern Illinois University Press, Carbondale 2017. Więcej na temat rozrywkowej funkcji parku i mechanizmów znaczeniowego formowania tego podwodnego świata fantazy w publikacji: L. Vickers, S. Dionne, *Weeki Wachee, City of Mermaids: A History of One of Florida's Oldest Roadside Attractions*, University Press of Florida, Gainesville 2007.

¹⁸ Film *Mermaids*, 00:08:04. A. Weinstein, *Mermaids*, Gravitas Ventures 2017.

¹⁹ Zob. A. Reglińska-Jemioł, *Męski tancerz i jego rola w widowiskach teatralnych XVI–XVIII wieku*, „Didaskalia. Gazeta Teatralna” 2022, nr 171, s. 1–20.

²⁰ S.M. Strandvad, T.C. Davis, M. Dunn, *Skills and strategies of activist mermaids: from pretty to powerful pictures*, „Text and Performance Quarterly” 2021, Vol. 41 (3–4), s. 262–282. Także T.C. Davis, S.M. Strandvad, *Aquarium Mermaids: Multiskilled Entrepreneurs in the Creative Economy*, „TDR: The Drama Review” 2020, Vol. 64 (1), s. 119–144.

²¹ M. Leyko, *Choreografia* zbiorowa [w:] *Słownik tańca współczesnego*, red. M. Leyko, J. Szymajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022, s. 149–152. Warto zaznaczyć, że na pojęcie choreografii jako elementu „tekstu widowiskowego” wskazuje także Patrice Pavis w *Słowniuk terminów teatralnych ...*, s. 69.

²² <https://www.coneyisland.com/mermaidparade> (dostęp: 14.08.2023).

Podsumowanie

Świat syren jest postrzegany jako społeczność buntowników, czasami wyrzutków. W wypowiedziach samych członków tej subkultury powtarza się narracja dotycząca ucieczki – przed beznadzieją rzeczywistości, w której muszą egzystować, nałogiem, depresją, poczuciem pustki, traumą z przeszłością, przemocą, ale przede wszystkim przed odrzuceniem i brakiem akceptacji (także ze strony najbliższych). Syrening jest dla nich drogą do budowania lepszego życia, które w przestrzeni wody nabiera celowości, ważności i głębszego sensu²³.

Morgana Alba (założycielka formacji artystycznej Circus Siren Pod) tak definiuje środowisko, w którym działa:

[...] Nie tylko znajdziesz tu miejsce, w którym czujesz się akceptowany i w którym nie ma złych sposobów na bycie sobą. To, przez co jesteś inny, to, za cię wyśmiewano – tu czyni cię wyjątkowym. Myśl, że istnieje społeczność, w której jest miejsce dla każdego – jest bardzo atrakcyjna dla osób, którym mówiono, że świat ich nie chce²⁴.

Ważnym kulturowym znacznikiem środowiska związanego z syreningiem jest także odrębny kod estetyczny i promowany kanon piękna. Syreni ogon daje bowiem niezmiennie poczucie bycia wyjątkowym i atrakcyjnym – bez względu na wiek, typ urody, tożsamość płciową, ograniczenia związane z niepełnosprawnością czy chorobą²⁵. Syreni kostium umożliwia pokonanie drogi do samoakceptacji. Jest swoistą etykietą idei syreniego siostrzeństwa (*mer-sisterhood*) – doświadczenia jedności, bliskości, wzajemnego zrozumienia i trwałej więzi, łączącej poszczególne grupy fanowskie czy byłych performerów (tak jak w przypadku artystek z Weeke Wachee Springs State Park)²⁶.

²³ „Syrening mnie uratował [...]. Więcej pływałam – mniej brałam lekarstw [...] nabrałam pewności, depresja zelżała. Woda była moją tarczą” (wypowiedź Cokkie, syreny z Harlemu, *MerPeople*, odc. 4, 00:18:32).

²⁴ *MerPeople*, odc. 4, 00:42:45. Więcej por.: <https://www.circussirenpod.com> (dostęp: 2.08.2023).

²⁵ Więcej na temat performatywnych strategii działalności i twórczości artystki Hanny Cormick, także jej eco-manifeście z 2020 roku – *The Mermaid*: <https://www.hannacormick.com> (dostęp: 18.07.2023). Ponadto por. L. Stevens, D. Varney, *The Climate Siren: Hanna Cormick's The Mermaid*, „The Drama Review” 2022, Vol. 66 (3), s. 107–118. Także M. Johnson, *Performances of Exposure and Ethical Spectatorship in Hanna Cormick's "The Mermaid"*, „Performance Research” 2021, Vol. 26 (7), s. 67–72.

²⁶ Film *Mermaids*, 00:31:36. A. Weinstein, *Mermaids*, Gravitas Ventures 2017. Jennifer A. Kokai analizuje bliżej podwodny repertuar w Weeke Wachee (w języku plemienia Seminole – „wijąca się rzeka”), wskazując na przykład na realizacje inspirowane dobrze utrwalonymi w przekazie kulturowym tekstami literackimi (*Alicji w Krainie Czarów* czy *Małej syrenki*). Badaczka przedstawia ponadto, jak w tych widowiskach zmieniał się i kształtował ogólny kulturowy obraz ekosystemów wodnych w Stanach Zjednoczonych na przestrzeni minionego stulecia. J.A. Kokai, *Swim Pretty: Aquatic Spectacles and the Performance of Race, Gender, and Nature (Theater in the Americas)*, Southern Illinois University Press, Carbondale 2017. Więcej na temat rozrywkowej funkcji parku i mechanizmów znaczeniowego formowania tego podwodnego świata fantazy w publikacji: L. Vickers, S. Dionne, *Weeki Wachee, City of Mermaids: A History of One of Florida's Oldest Roadside Attractions*, University Press of Florida, Gainesville 2007.

Przegląd prac badawczych dotyczących zasad funkcjonowania świata współczesnych syren umożliwia podjęcie próby kategoryzacji zagadnień narracji kulturowej (głównie medialnej) skupionej wokół zjawiska syreningu. Niewątpliwym zaskoczeniem w tym procesie poznawczym jest rozległy horyzont studiów tematu: od oglądu ekonomii rynku pracy tego wycenianego dziś na pół miliarda dolarów przemysłu²⁷, poprzez aspekt działalności oraz aktywności turystycznej członków syreniej społeczności²⁸, zdrowotne zagrożenia związane z uprawianiem tego zawodu/sportu²⁹, świadectwa fanowskich praktyk³⁰, przegląd gatunków audiowizualnych z udziałem *merfolks*³¹. Prymarną pozycję w tych rozważaniach zajmuje postać syreny (trytona, odnosząc się do męskiej części społeczności związanej z syreningiem) widziana jako projekcja obieranej tożsamości przynależnej do świata magicznego (z całym bagażem konsekwencji tego wyboru – konieczności inwestowania ogromnych środków w sprzęt umożliwiający realizację tej fantazji, w dedykowane szkolenia, czasu poświęconego na treningi, wyrzeczenia związane z trudnymi warunkami pracy w środowisku wodnym). Kostium (syreni ogon) jest natomiast koniecznym, niezastępowalnym komponentem tej wizualnej tak mocno zindywidualizowanej autoprezentacji. Podkreślmy raz jeszcze, że współczesny sposób tworzenia syreniego wizerunku opiera się w dużym stopniu na wyobrażeniu bliskiemu disnejowskiej animacji (1989) baśni Hansa Christiana Andersena, z którą to postacią (syrenki Arielki) identyfikację członkowie społeczności *merpeople* często podkreślają. Ważkość tych obserwacji niejako potwierdza chociażby intensywność dyskursu medialnego wokół najnowszej (2023) aktorskiej wersji bajki Disneya *Mała syrenka*³².

Zjawisko syreningu tworzy nowy rozdział w przedmiocie koegzystencji sztuki widowiskowej, sportu i praktyk choreograficznych, wpływając odczuwalnie przede wszystkim na dynamikę formowania wzorców współczesnej kultury popularnej. Studia nad tym społecznym fenomenem sytuują się w poszerzonej, nieantropocentrycznej perspektywie dyskursu naukowego, który jest zorientowany na ujawnianie obecności w świecie bytów nieludzkich oraz ich więzi, wzajemnych relacji z ludźmi³³.

²⁷ S.M. Strandvad, T.C. Davis, M. Dunn, *Mermaids as market creators: Cultural entrepreneurship in an emerging practice*, „International Journal of Cultural Studies” 2022, Vol. 25 (1), s. 68–85.

²⁸ B.A. Porter, M. Lück, *Mermaiding as a Form of Marine Devotion: a Case Study of a Mermaid School in Borocay, Philippines*, – „Shima” 2018, Vol. 12 (2), s. 250–255.

²⁹ M.J. Guitton, *Mermaid health – identifying health issues related to mermaiding*, „International Maritime Health” 2017, Vol. 68 (2), s. 12–18.

³⁰ E. Cristofari, *Twenty Thousand Leagues and Counting: Steampunk Mermaids, from Ancient Seas to New Fandoms* [w:] *Fan Phenomena: Mermaids*, ed. M.J. Guitton, Intellect Books, Bristol 2016.

³¹ P. Hayward, *Making a Splash: Mermaids (and Mermen) in 20th and early 21st Century Audiovisual Media*. John Libbey and Co/Indiana University Press, New Barnet 2017.

³² Do tej frekwencyjnej listy wpływowych tytułów (z syrenim ogonem w tle) wpisujących się znacząco w przekaz popkulturowy można jeszcze dodać: filmowy hit tegorocznego lata wyreżyserowany przez Gretę Gerwig – *Barbie*, czy najnowszą produkcję muzyczną Shakiry (*Copa Vacía*).

³³ „Człowiek przestaje bowiem być tu traktowany jako wyróżniony byt w przyrodzie, dowolnie „władający” czy rozporządzający otaczającymi go przedmiotami, lecz staje się on niejako „podporządkowany” owym przedmiotom, których „narzucająca się” obecność pozwala mu „na nowo”

Postać syreny od wieków wpisująca się w kulturowy krajobraz komunikacji społecznej, odciskając wyraźnie swój wizerunek w sferze sztuk plastycznych, architektury, literatury³⁴, teatru. Poniekąd w samej tradycji figuracji syreny i jej kostiumu jest zakodowana pewna niejasność obrazowania, różnorodność, nieoczywistość. Ostateczne zespolenie postaci syreny z żywiołem wody (utożsamianym z płynnością ruchu, a przede wszystkim z możliwością przemiany) – umożliwiło budowanie znaczeń, pojęć nieoczywistych. Przesłanie to niewątpliwie również towarzyszy kulturowemu przekazowi syreningu, odgrywając kluczową rolę we wzorcach zachowań promowanych przez tę wspólnotę. Dostrzeżenie społecznej wartości potencjału tkwiącego w działaniach (sportowych, artystycznych, performatywnych) środowiska związanego z syreningiem otwiera zupełnie nową perspektywę na gruncie badań humanistycznych.

Bibliografia

- Antoniewicz W., *Motyw syreny morskiej w sztuce antyku i średniowiecza* [w:] Liber Iosepho Kostrzewski octogenario a veneratoribus dicatus, red. K. Jażdżewski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1968.
- Bałaszczyk M., *Spór o humanistykę nieantropocentryczną*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2021, nr 3, s. 115–126.
- Cristofari E., *Twenty Thousand Leagues and Counting: Steampunk Mermaids, from Ancient Seas to New Fandoms* [w:] *Fan Phenomena: Mermaids*, ed. M.J. Guilton, Intellect Books, Bristol 2016.
- Davis T.C., Strandvad S.M., *Aquarium Mermaids: Multiskilled Entrepreneurs in the Creative Economy*, „TDR: The Drama Review” 2020, Vol. 64 (1), s. 119–144.
- Drapella Z., *Od Lewiatana do Jormungandra: rzecz o potworach morskich, ludziach z morza i duchach wód*, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1976.

baǳ „inaczej” spojrzeć na ich rolę i miejsce w świecie. Zwrot ku materialności daje taką właśnie perspektywę. Umożliwia bowiem patrzeć na świat przez pryzmat różnego typu przedmiotów (rzeczy materialnych), akcentując ich odmienność („inność”), rolę oraz miejsce w przestrzeni. Zmianie ulega tym samym definicja podmiotowości. Podmiotem nie jest już wyłącznie człowiek, jak chce tradycyjna humanistyka. Definicja podmiotu zostaje poszerzona, uwzględniając takie byty nieludzkie, jak zwierzę, mutant, klon czy cyborg. Zwrot ku materialności pozwala więc zmodyfikować „klasyczną” siatkę pojęciową, służącą do opisywania rzeczywistości, sytuując „problem rzeczy w kontekście innym niż konstruktywizm, semiotyka czy teoria dyskursu”. M. Bałaszczyk, *Spór o humanistykę nieantropocentryczną*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2021, nr 3, s. 116, 117.

³⁴ Kategoria *syrenizmu* zaznaczyła swą obecność również w katalogu pojęciowym badań literaturoznawczych. Monika Rudaś-Grodzka w tekście poświęconym strategii poetyckiej Julii Fiedorczuk wprowadza ją w rozumieniu „postawy twórczej [poetki] przeciwstawiającej się sile jednoczenia, spajania, tworzenia continuum, symetrii”. Jak podkreśla dalej badaczka, „poezję Fiedorczuk charakteryzuje płynność, zmiana, transformacja, ciągłe stawanie się, reprezentowane przez ocean, morze czy rzekę. Woda płynie przez jej wiersze i tworzy dla nich naturalne środowisko. Odślaniane przez nią fantazmaty świata konsumpcji, np. w obrazie małej Syrenki przymierzającej legginsy, sąsiadują z utopiami o miękkich, bezpiecznych «wkłęsłościach». Wśród dominujących figur jej poezji odnaleźć można ryby, ptaki, syreny”. M. Rudaś-Grodzka, *Syrenizm: poezja Julii Fiedorczuk*, „Teksty Drugie” 2020, nr 5, s. 409.

- Guitton M.J., *Mermaid health – identifying health issues related to mermaiding*, „International Maritime Health” 2017, Vol. 68 (2), s. 12–18.
- Hayward P., *Making a Splash: Mermaids (and Mermen) in 20th and early 21st Century Audiovisual Media*. John Libbey and Co/Indiana University Press, New Barnet 2017.
- Jarosz E., *Błękitna humanistyka: kultura, sztuka i wspólnota*, „Przegląd Kulturoznawczy” 2021, nr 2, s. 7–14.
- Jarosz E., *Medialne reprezentacje podwodnego świata a projekt cyfrowego Archiwum Błękitnej Humanistyki*, „Studia de Cultura” 2021, nr 13, s. 31–47.
- Johnson M., *Performances of Exposure and Ethical Spectatorship in Hanna Cormick’s “The Mermaid”*, „Performance Research” 2021, Vol. 26 (7), s. 67–72.
- Kokai J.A., *Swim Pretty: Aquatic Spectacles and the Performance of Race, Gender, and Nature (Theater in the Americas)*, Southern Illinois University Press, Carbondale 2017.
- Marzec A., *Antropocień. Filozofia i estetyka po końcu świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021.
- Marzec A., *Niebieska humanistyka. Materialno-dyskursywne doświadczenie oceanu w kinie współczesnym*, MOCAK, „Forum” 2019, nr 15, s. 60–67.
- Misiak D., *Syrena a „Mała syrenka”. Oswajanie monstrum [w:] Transgresywne monstrum*, red. D. Bastek, M. Fołta, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013.
- Pavis P., *Słownik terminów teatralnych*, słowo wstępne A. Ubersfeld; przeł., oprac. i uzupełnił S. Świontek. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1998.
- Porter B.A., Lück M., *Mermaiding as a Form of Marine Devotion: a Case Study of a Mermaid School in Borocay, Philippines*, „Shima” 2018, Vol. 12 (2), s. 250–255.
- Reglińska-Jemioł A., *Męski tancerz Męski tancerz i jego rola w widowiskach teatralnych XVI–XVIII wieku*, „Didaskalia. Gazeta Teatralna” 2022, nr 171, s. 1–20.
- Rudaś-Grodzka M., *Syrenizm: poezja Julii Fiedorczuk*, „Teksty Drugie” 2020, nr 5, s. 399–418.
- Słownik tańca współczesnego*, red. M. Leyko, J. Szymajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022.
- Stevens L., Varney D., *The Climate Siren: Hanna Cormick’s The Mermaid*, „The Drama Review” 2022, Vol. 66 (3), s. 107–118.
- Strandvad S.M., Davis T.C., Dunn M., *Mermaids as market creators: Cultural entrepreneurship in an emerging practice*, „International Journal of Cultural Studies” 2022, Vol. 25 (1), s. 68–85.
- Strandvad S.M., Davis T.C., Dunn M., *Skills and strategies of activist mermaids: from pretty to powerful pictures*, „Text and Performance Quarterly” 2021, Vol. 41 (3–4), s. 262–282.
- Vickers L., Dionne S., *Weeki Wachee, City of Mermaids: A History of One of Florida’s Oldest Roadside Attractions*, University Press of Florida, Gainesville 2007.
- Wiśniewska M., *Sceniczne dzieje jednej syrenki [w:] Wokół Andersena. W dwusetną rocznicę urodzin*, red. A. Ciciak, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Witek-Tylczyńska H., *Kim jestem/skąd jestem? Czytanie stroju [w:] Strój – zwierciadło kultury*, red. M. Furmanik-Kowalska, J. Wasilewska, Wydawnictwo Tako, Warszawa–Toruń 2013.

Filmografia

- Wade S. (reż.), *MerPeople*, Netflix 2023.
- Weinstein A. (reż.), *Mermaids*, Gravititas Ventures 2017.

Źródła internetowe

- <https://www.circussirenpod.com> (dostęp: 2.08.2023).
<https://www.coneyisland.com/mermaidparade> (dostęp: 14.08.2023).
<https://www.hannacormick.com> (dostęp: 18.07.2023).
<https://www.hannahmermaid.com> (dostęp: 30.07.2023).
<https://www.mermagic-con.com> (dostęp: 4.09.2023).
https://www.mermaid.fandom.com/wiki/Mermaid_Wiki (dostęp: 7.07.2023).
<https://www.mermaidchemonique.com> (dostęp: 30.06.2023).
<https://www.mermaidkat.com> (dostęp: 1.08.2023).
<https://www.mermaidsinmotion.com> (dostęp: 1.08.2023).
<https://www.mernetwork.com> (dostęp: 29.06.2023).
<https://www.societyoffatmermaids.com> (dostęp: 8.09.2023).